

Koyun ve keçi sütü ve ürünlerinin üretiminde karşılaşılan temel sorunlar ile muhtemel çözüm önerileri

Prof. Dr. Veysel AYHAN

Türkiye Damızlık Koyun-Keçi Yetiştiricileri Merkez Birliği (TÜDKİYEB) Genel Başkanı

Türkiye de Küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin durumu.

Türkiye koyun-keçi varlığında Dünya ve AB ülkeleri içinde önemli bir yere sahiptir. Ülkemizde son 20 yılda keçi varlığı % 52, koyun sayısı ise % 42 azalmıştır.

Koyun yetiştiriciliği 1980 yılından günümüze çok ciddi boyutlarda küçülme sergilemiş, 48,6 milyon baş olan koyun sayısı bugün 25 milyon başa düşmüştür.

Yıllardır süren koyun sayısındaki azalış son bir iki yılda durmuş ve hatta artış trendine girmiştir.

Ülkemizde koyunculuk sektörü, yaklaşık 892 000 tonluk süt üretimi ile toplam süt üretiminin % 6'sını oluşturmaktadır

Benzer şekilde yıllardır azalışa geçen keçi sayısında artış gözlenmesi ülkemiz adına sevindiricidir. 2012 TÜİK verilerine göre toplam keçi varlığımız 7 277 953 baştır.

Toplam sağılan, 2 968 157 baş keçiden 318 273 ton süt ile tarımsal işletmelerde üretilen sütün %3,3, elde edilmektedir.

Yıllar içerisinde azalan koyun ve keçi sayısına paralel olarak üretilen toplam süt içerisindeki koyun ve keçiden elde edilen sütün payı da azalmıştır. Türkiye süt üretimi ve tüketimi açısından gelişmiş ülkelerin altında yer almaktadır.

Geçmiş dönemlerde az gelişmiş ülke hayvancılığı olarak hor görülen küçükbaş hayvancılık bugün Türkiye'nin yükselen değerlerinden biri haline gelmiştir, Özellikle de birliklerin kurulması bu süreci hızlandırmıştır.

Türkiye deki koyun ve keçi süt üretimi nasıl yapılıyor

Türkiye de genel olarak koyun ve keçi yetiştiriciliği; meralar ve mevcut otlaklar kullanılarak en az yem girdisiyle yetiştirilmeye çalışılmakta, bölgelerin gerek iklim gerekse tarımsal üretim döngüsüne adapte edilmiş koyun ve keçi ırkları ile yapılmaktadır.

Koyun ve keçi yetiştiriciliği daha çok kuzu ve oğlak yetiştirmek için yapılır. Genel olarak koyunlar ve keçilerin sütü yavruların büyütülmesi amacıyla kullanılır. Koyun ve keçilerden üretilen süt yavruların süttten kesilmesi sonrası, kısa bir periyota sağılan hayvanlardan elde edilen süt üretimidir.

Koyun ve keçi sütü ve ürünlerinin üretiminde karşılaşılan temel sorunlar:

Yetiştiriciler ekonomik bir üretim yapmak için, az masrafla ve en az düzeyde hazır yem ile kuzu ve oğlakları beslemektedir.

Fiyatını düşük bulduğu sütü daha çok kuzu ve oğlaklarını büyütmek için kullanmayı tercih eden bir yetiştirme sistemi uygulamaktadır

Uzun bir emme periyodu sonrası kuzu ve oğlakları sütten kesip pazarladıktan sonra kısa bir süre sağım yaparak elde edilen süt, mandıralara ucuz fiyatta verilmekte ya da peynir yapılarak değerlendirilmektedir

Son dönemlerde süt üretim amaçlı koyun ve daha çok da keçi işletmelerinin kurulduğu gözlenmektedir. Kurulan bu işletmelerden yeterli mera alanına sahip olan, doğru üretim yöntemleri kullanarak yetiştiricilik yapanların, özellikle de sütü işleyerek pazarlayabilen işletmelerin, karlı ve sürdürülebilir olduğu gözlenmiş,

fakat yeterli meraya ve otlak alanlarına sahip olmayan, doğru yetiştiricilik uygulamaları yapmayan ve özellikle süt pazarını oluşturamamış üreticilerin başarısız oldukları hatta büyük yatırımlar yaptıkları işletmelerini kapadıkları görülmüştür.

Bu nedenle ülkemizin koyun ve keçi yetiştiriciliğinde süt üretiminin ön plana çıkmamasının en büyük neden, üretilen sütün uygun fiyattan satılamaması ve istikrarlı bir pazarlama imkanının olmamasıdır.

Özellikle ekonomik bir örgütlenmeye sahip olmadıkları için süt piyasasında da söz hakları olmayan koyun ve keçi yetiştiricilerinin, mandıracılara sütü düşük fiyatlardan satmaları, yem girdilerinin yüksek olması, sütün daha çok kuzu ve oğlak üretim yanında ek bir gelir olarak görmelerine neden olmuştur

Süt üretmek amacıyla kurulacak bir işletme, gerek sağım tesisi, işçilik, bakım ve besleme uygulamalarının, et verim yönlü yetirticiliği göre daha maliyetli olduğu bilinmektedir. Bu nedenle süt ve süt ürünlerinin hak ettiği değerden pazarlanabilirse süt verim yönlü yetiştiricilik artacak ve ülkemiz koyun ve keçi süt üretiminde de artış sağlanabilecektir.

- Bir diğer temel sorun ülkemizde koyun ve keçi yetiştiriciliğinin dağınık ve küçük işletmelerden oluşması sonucu üretilen çiğ sütlerin toplanması ve değerlendirilmesinde yaşanan problemlerdir.

Küçük aile işletmeleri ihtiyaç doğrultusunda çiğ süt pazarlamakta, ya da her gün üretilen sütleri geleneksel yöntemlerle peynire dönüştürerek, uzun bir saklama periyodu sonrası pazarlanmaktadır. Geleneksel yürütülen bu üretim şekli dezavantaj olarak değil avantaj olarak görülmelidir.

Küçük işletmelerde sağımdan ürüne dönüştürme, saklama uygulamalarında, bazı standartlara uygun olarak çiğ sütün işlenmesi ve peynir yapımı teşvik edilerek uygun pazarlama imkanları sağlanarak daha karlı bir üretim kolu haline dönüştürülmesi sağlanmalıdır

Koyun ve keçiden elde edilen ürünlerin ülkemiz ekonomisi için değerinin farkındalığı henüz oluşturulmamıştır. Dünyada özellikle Avrupa da koyun ve keçiden geleneksel yöntemlerle üretilen peynirler yüksek fiyatlara pazarlanabilirken ülkemizde koyun ve keçi sütünün önemi ve bunlardan üretilen ürünlerin tüketim alışkanlığı yeni yeni oluştuğu görülmektedir.

Koyun ve keçiden elde edilen süt ve süt ürünlerine olan talepler artmakta, koyun ve keçi peynirleri özellikle keçi sütü her geçen gün raflarda çoğalarak yerini almaya başlaması sevindiricidir.

Özetle anne sütüne yakın, sindirimi ve besin değeri bakımından ideal bir besin kaynağı olan keçi sütünün önemi, gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde gittikçe aranan bir süt olma yolundadır. Bugün mevcut talebi bile karşılayabilecek oranda keçi sütü üretilmemektedir.

Koyun-keçi üretiminin, hayvansal üretim değerine yaptığı katkı, büyükbaş hayvancılığa göre düşük olmakla birlikte, özellikle marjinal kırsal alanlarda üreticiye gelir ve istihdam katkısı sağlaması itibariyle vazgeçilmez üretim dallarındandır. Ayrıca, yapısı itibarıyla küçükbaş hayvancılık, kırsal kesimin önemli gıda ve gelir kaynağı olma niteliğini hala korumaktadır.

Özetle Türkiye’ de koyun ve keçi sütü üretimi açısından temel sorunlar özetlenirse

- Hayvan sayısının azalışına paralel olarak süt üretiminin de düşmüş olması
- Meraların yetersiz olması
- İşletmelerin daha çok dağınık ve küçük işletmelerden oluşması
- Süt üretim amaçlı işletmelerin sayısının az olması
- Koyun ve keçi süt primlerinin düşük olması ve desteklemelerin yetersiz olması

- Yem fiyatlarının yüksek olması
- Çiğ süt fiyatlarının düşük olması
- Yetiştiricilerin ekonomik örgütsel yapılarının olmaması ve aracılardan kazanması
- Uygun sağım yöntemlerinin kullanılmaması ve temiz ve bakteri oranı düşük süt sağılamaması
- Küçükbaş hayvan sütünde ihracatı hedefleyen ve dünya liderliğine oynayan Türkiye için küçükbaş hayvan sütünde soğuk zincir olmazsa olmazlardandır.

-Ticari amaçla kurulan süt üretim amaçlı işletmelerin Pazarlama ağlarını kurmadan ve yeterli teknik ve destek almadan süt üretim amaçlı yetiştiriciliği girmeleri

-Süt verim yönlü kurulan ve kurulacak işletmelerin yeterli sayıda damızlık koyun ya da keçi bulamamaları

- Koyun ve keçi süt ve ürünlerinin önemi tüketicilerce yeterince bilinmemesi, ya da bilgilendirilmemesi
- Kıl keçisinden ciddi anlamda bir süt üretimi mevcut olup bu konuda yeterli çalışma yapılamamış olması

Teşekkürler